عياض اسحاقف.

جيينتق

3597
A2432

برنچی جزؤده

١) كوك قاپوسی، ٢) حليمه طوتاش،

٣) قربان عيدی.

ناشری:

حسين ابوذرف.

TARİH KURUMU KÜTÜPHANESİ

قزانده، «اورنەك» مطبعەسی

КАЗАНЬ,
Электро-типографія „УРНЭК"
1909 г.

کوك قاپوسی.

کوك قاپوسی آچلدی. هاتفدن — شول شاولاشا طورغان تاتارلرنی کرتگز، شولارنڭ بومشلرینی صوراڭز! دیگان امر ایشتلدی. کوز آچوب کوز یومغانچه فرشته‌لر اوزلرینڭ خلقینڭ طورمشندن رضاً بولماینچه شول طورمشنی اوزگارترگه تله‌وچیلرنی جیدی قات کوك آشا اوچرتوب کیتروب باصدردیلار.

هاتفدن طاغن ـ طی‌زمین قیلـگز، بتون تاتار عالمینی برگه جییگز یوداتوچی‌لرنی درجه‌سی درجه‌سی برله کرتگز دیگان ایکنچی امر بولدی، فرشته‌لر جییلغان کشیلرگه قاراب بارده‌می ایکانیـنی بلوب بترگاننڭ صوڭنده ـ رحیم ایتـگز دیب ایشکنی آچدیلار. آلغی بولمه‌گه جییلغان، «وفتچی» «یولدزچی «طاڭچی» «اصلاحچی» «دنیاو معیشتچی» بارسیك بر یولی آیاقغه قالقوب زالغه طابا باراباشلادیلار. بیك هوالی قیافت، برله «طاڭچی» آلدن کیتدی. زڭگارگنه طاوش برله «وقتچی» ئه‌ی مالای سین قایا باراسڭ، الوغلرغه یول بیر! (معیشتچی‌گه قاراب) ئه‌یده‌ڭز حضرت، ئه‌یده

حضرت - دیدی. یولدزچی، اوستنگ گی کیگان کییمینی یاطوب طورا میکان دیب کوزدن کیچروب ئییو ئییو حضرت کشی! دیدیده آوز اچندن گنه شول مالایلار یوده‌تدیلر ایندی دیب قویدی. معیشتچی استبراسینی قوروته قوروته طماقلرینی اهم‌اهم ایتدروب آیاقلرینی تیبه تیبه ایشککه طابا قزولانه باشلادی. آننگ یولی آلدینه آقرتنغنه سلکنه طورغان یاشکنه «اصلاحچی»غه طوغری کیلوب معیشتچی یول بیر، یول بیر! دیب قچقرا باشلادی. اصلاحچی آننگ قارت آتا کجه‌دن کیله طورغان توسلی ایسندن جیره‌نوب چیتکه قاغلدی، طاگچی‌ده قایدن شول قباحت ایس کیلگاننی بلور اوچون بورنین قسوب آرتینه بورلدی‌ده کوز آلدینه کچکنه گنه‌صاصی‌غنه‌بلچراق‌قنه‌قوی‌مای، تیرایسی، استبرا، استنجا، طاغی ئلله نرسه‌لر ایسی کیله طورغان «معیشتچی» نی کوروب چرایون صتدی. معیشتچی بولارنگ چرای صتقانلارین کوروب کولوب - ئییو ئییو شولایمنی، مونه ایمانگز یوقلغی کورندی‌می، مسلمانلی کوروگز برله کوگلگز بوزلدی، کتابده ئه‌یتکان دیب اوزونغنه عرب‌چه‌بر عبارە اوقودی. وقتچی‌نگ‌ده بورنینه تگی‌نگ صاصی‌سی بر آز برلسه‌ده مالایلرغه ئییه‌رو بولور دیب قورقوب اول معیشتچی‌نگ ایسن طویماغان کبک بولوب آننگ یانینه اوق کیلدی. «یولدزچی»

طاڭچی‌نڭ قولاغینه‌غنه، اوزینه ئه‌یته‌کوره، مین کشی برله بوزلشونی یاراطمیم، مینم مسلکم اول توگل، صاصی بیت - دیدی همده شوڭغارغه جواب بیرگاننی‌ده کوتمایینچه، اوستینه قاراب مینم قزاقی یاخشی تگلگانمی؟ یاخشی یاطوب طورامی - دیدی. اصلاحچی‌نڭ مونڭ بوسوزلرندن کولوب طورغانینی کوروب، یوق پاکلك یاخشی، پاکلك فنچه‌ده یاخشی - دیب آغه طابا آطلادی، همه‌سیده بر یولی ایشككه باروب ترەلدیلر. «وقتچی» طاغی حضرتکه یول بیرگز! یول یول - دیب ئه‌یته‌م ئه‌ی مالایلار! دیب قچقرا باشلادی. آنڭ سوزینه بره‌وده التفات ایتمایینچه قسلا قسلا ره‌تسز چیراتسز کروب کیتدیلر. وقتچی ماطور حتفه پالاسلار برله توزلگان بولمه‌ده یومشاق کرسیلار کورگاچده، آلغه‌راق چغوب یه‌ڭز حضرت یه‌ڭز! دیب معیشتچی‌گه اورن کورستدی معیشتچی طاغی بر مرتبه طماغینی قروب استبرا کسه‌سندن قوابنی آلمایینچه‌غنه کرسیلاغه اوطردی. آنڭ یانینه وقتچی اوطروب - مونه مونده مونده دیب - یولدزچی‌نی چاقرا باشلادی. زال طاغی تگی معیشتچی‌نڭ صاصی‌سی برله‌طولدی. طاڭچی بورنین قسوب طوطوب اصلاحچی بورنین جیروب قارشی یاقده‌غی اوچ کرسیلانڭ ایکی قریده‌غی‌سینه اوطردیلار. بولمه طنلاندی.

مونه طاغی بیك زور قاناتلی قوشلر اوچقان کبك هوا یروب کیله طورغان بر طاوش ایشتلدی. بولار

بر برسینه قار اشا باشلادی‌لار. «معیشتچی» بلاالهی‌در
بدعتلر کو به‌یدی دیب طاغی بر مرتبه اهم اهم دیب
استبراسینی قوروتوب ایسماسام طهارت بولماسه تیمم
بر له حاضر بولیق‌دیب تیمم صوغارغه طوطندی. وقتچیدن
جیکلرین صزغانورغه طوطنغان ایدی یولدزچی مینم
طهارتم بار. دیگاچ تگی‌ده مینکی‌ده بار مینکی‌ده دیب
یاڭادن اوطردی. «طاڭچی» معیشتچی‌نڭ پالاسلرغه
قاغنوب ماطاشوین کوروب آچولانغان‌طاوش‌بر له‌صاصڭ
جیتماگان منی‌ایندی، طاغن‌طوزان‌ده‌چغاراسڭ! دیدی.

«اصلاحچی» ـ مونی ئلله ایسکی مدرسه‌ڭ دیب
بلدگمی بو سلم درسی توگل دیدی.

معیشتچی بر ده‌التفات‌ایتمایدچه همان تیمم قیلوونك
دوام ایتدی. یولدزچی یارطی کوزی بر له‌گنه کواوب
یوزی بر له‌گنه معیشتچی‌گه اشاره قیلوب طاڭچی‌غه
قارادی. اول آراده بولمادی کوك‌دن بر نرسه اوچوب
توشه باشلادی معیشتچی تیمم نی اونطوب یاڭادن
استبرا کسه‌سینه قولینی طغوب قورقودن ئلله نیندی
ابی‌سندن اویره‌نگان دعالق‌لرین اوقی باشلادی. مونه
بر قارا نرسه کیلوب بولمه‌نڭ‌اورطاسینه باسدی.
باصوی‌بر له‌اوك‌یاقغه‌بورولوب‌ـ بر ادر ارصاغ‌لار موسز؟
دیب تگی‌لر نڭ‌برسی برسی بر له سویله‌شه باشلادی.
معیشتچی، تگی‌نی کورگاچ اوك ئه سین‌ترجمانمنی،
مینی قورقتوب استبرامنی بولدردڭ، منه‌ایندی نجاست

غلیظه حقنده کتاب قارارغه کیره‌ك بولا ایندی دیدی. ترجمانچی شول سوزلرنی ایشتکانده بورنینه ایسکان صاصی ایسدن جیره‌نوب صولغه بورلدی. آننك طاڭچی برله اصلاحچی‌نی کورگاچ- برادرلر سزده بوراده سز- دیب آلار برله سویلی باشلادی. بر مینوتده کوکنك ئلله نیندی بر توسده‌ده توگل کریسلا اینوب ترجمانچی‌نك باصقان یرینه طوقتادی وقتچی- اوطورڭز اوطورکز، سز بزنك برنچی محرر مز -دیدی. ترجمانچی اوطوردی. بولمه طنلاندی. ئلله نیندی بیك قاتی کوك کوکره‌گان کبك بولدی، بتون کوز آلدی قارانغولاندی. بولمه‌ده‌گی بتون نرسه‌لر حرکتکه کیلگان کبك بولدی. طاغی بر یاشین کبك نرسه اوتدی بولمه یالطرایتوب کیتدی. شوننك‌غی همه کشی بولمه‌نك اوزگارگانینی کوروب بر برسیننك اورونلارین کیملرین قاری باشلادیلار. معیشتچی‌نك اوطرغان اورونی طازلار قمعانلار قویلغان، قزل یاشل صالفیتلر ئلنگان دیوارلرینه میسوالکلار سویه‌لگان، استنجاغه اوطورور اوچون اورونلار حاضرلنگان بر طهارت خانه‌گه ئه‌ورلگان ایدی. آننك کورشی‌سنده‌گی وقتچی‌نك کریسلاسی ماطورغنه، یارطی یاوروپاچه یارطی تاتارچه دیوارلرینه ئلله نیندی سوزلر یازلوب ئلنگان، ایڭ کوزگه کورنه طورغان ییرینه بیك زور

اچوت قویلغان اوستەل اوستینە ئللە نیچە فانتور کنیغەلری طولغان، واق تویاك صاوتلارغە باقر آقچەلر طوطرلغان اویگە اورلگان ایدی. یولدزچی‌نڭ کریسلاسی بیك کوب مکتب کتابلاری، کاغز چوب چارلری برلە طولغان بر بولمە کبك بولسەدە، آنڭ بولمەسی، دیگزدە طولقون وقتنلغی سلکنە طورغان کیمە کبك بر منوب برتوشوب طورا کبك کورنە ایدی. بولارنڭ بارسینڭدە بولمەلری اوستندن ئللە نیندی سراب اوچوب طورغانغە بولارنڭ «معیشتچی» سینڭ اوستی هواسی هم کیمی همان قارالغین یوغالتماسەدە، وقتچی برلە یولدزچی‌نڭ توسی برطوقتامبنچە اوزگاروب مینوت ساین قرغار توسکە کروب طورالار ایدی. بولار برقاراغاندە چوم قارا کبك، کورنە برقاراغاندە سوری کبك، برقاراغاندە یاشل کبك، برقاراغاندە قزللی قارالی چوار کبك، برقاراغاندە هر تورلی توسنڭ قالدقلرندن یاصاغان قراما کبك کورنەلر ایدی.

«ترجمان» نڭ کریسلاسین برکورو برلەگنە نیندی ایکانلگین بلورلك توگل برزور بولمەگە ئەورلگان ایدی. آنڭ ایننلرندە بیك کوب گازیتەلر اوستالندە بیك کوب باقر آقچە، دیوارلرنڭ یاورپاچە، عادی تاتارچە، ترکچە، ایرانلیچە، علمالرچە کیملر النگان کبك، اوستەل یانندەغی قلم قارا صاوت یانندە بیك

زور کوپرلوب طورا طورغان ئلله نیندی قاپچقلارده کورنه ایدی. تگی سرابنڭ حرکتی برله مونڭده بتون بولمەسی بتون ایبرلری تورلی توسکه کرسەده اول اوزی اوڭغه قاراغانده تمام قارا یوزلی کبك کورنسەده صولغه بورلغانده آنڭ برله یر کوك صیقنه آل توسده صولغه طابا بورلا ایدی.

صول یاقدەغی بولمەلر طاغی باشقەچه ایدی، طاڭچی بولمەسنده ئلله نیندی صوقالار طرمالار کورەکلر، سەنەکلر، ایوم، ایوم آشلقلار کورنه، برچیتده تیمرچی اورگچلری، چوکچلری ئرغاقلری، ئلله نیندی فابریکلارنڭ ماشینالاری کورنه،شولار آراسنده اوستەل اوستنده قلم برله کاغزلر کوزگه طاشلانه ایدی. اصلاحنڭ بولمەسی ئلله نیندی شاکرد دیسەڭ شاکرد توگل سطودینت دیسەڭ سطودینت توگل ئلله نیچك ایکی آراده قالغان کشینڭ بولمەسی کبك کورنه ایدی، آنك اوستەل اوستلرنده قلملر قاره صاوتلار آراسنده آق یاقالار یاطا، آلار برله برگه ایسکی کتابلار، شیبلیت یاننه برایسکی چیتکنڭ بالطری کورنوب طورا ایدی. بویاقدەغی توس قزل بولسەده آنڭ طاڭچی اوستندەگی قزللغی برله «اصلاحچی» اوستندەگی قزللغی آراسندە آیرما بارلغی کورنوب طورا ایدی. بولار هەمەسیده بر برسینڭ

بولمەلرین قاراب بتروب بر برسندن کولەرگە اوزلرینڭ بولمەلرینڭ ایكِ یاخشی ایکانلگین سویلەرگە، شونڭ حقندە ڄحقر شرغە اولگرە آلمادیلار طاغی بایاغی کبك طاوش ایشتلدی. اویرەنوب کیتگانگە بویولی معیشتچیدە قورقوب نیتوب استبراسین طوقتاتمادی طاغی بولمە قارانغولاندی. طاغی ئللە نیندی یاشین اوطلر اوتکان کبك بولدی. طاغی بر آزدن بولوط آستندن چققان قویاش کبك بولمە یالط ایتوب کیندی. هەمەسینڭ کوزینە صول یاقدەغی اصلاحچی برلە طاکچی آراسندە کریسلانڭ ئللەنیندی آللی قزللی روزا برلە طوطرلوب بترلگان گول باقچەسینە ئەورلوی کورندی. بولارنڭ کوزلری شول چەچكلر برلە طولغان بولمەگە اویرەنوب جیتەرگە اولگرمەدی. ایشکدن جتی آق کییم کیگان قارا وصاچلری اوستینە چوقلی آق قالفاق کیگان، بتون کوکرەکلرینی آل چاچکلر برلە بیزەب بترگان بر ماطور قز کروب آقر تنغنە گوللی بولمەگە طابا بارا باشلادی. زالنڭ اورطاسینە جیتکاچ بورنینە کرگان ایسدن قوتلور اوچون ییش، یش قولندەغی چاچکنی ایسنەب بولمەسینە باروب کردی. ئللە قایدن تیلیغرام آلغان کبك بولارنڭ هەمەسیدە بریولی مونڭ «صلو توتاش» ایکانین بلدیلر.

معیشتچی بر آز قاراب طورغاچ ـ ستر عورت فرض، خاتونلارنڭ یوزلری عورت ـ دیب قچقردی. آوز اچندن گنه قارا ثدیینلری، بیلی نیندی ـ دیب کوزین یوموب اوزین شونی قوچاقلاغان ایتدروب، اوبه ایتدروب خیال قیلا باشلادی. وقتچی ـ اوزندن گنه ـ ماطورین ماطور ایکانده، بای توگلدر شول، اش آقچه‌ده آقچه‌ده ـ دیب آقچه حقنده اویلی باشلادی.

یولدزچی ـ قچقروب، بزنڭ بو «صلو توتاش» برله‌اوطرغاننی کشی کورماس میکان دیدی. آوزندن‌غنه چیبه‌ر بیت! چیبه‌ر ـ دیب اوزینڭ اوستلرین توزه‌توب ـ اوزینه التفات ایتدرر اوچون اهم اهم دیب قویدی. «ترجمانچی» اچندن گنه طول میکان، توگل میکان طول بولسه ایرندن آقچه قالدی میکان دیب اویلاب شوڭغارغه یاقینلاشور اوچون «بتون مسلمان سیزدی کبك» بر بر سیزد یاصارغه اویلی باشلادی. طاڭچی برله‌اصلاحچی «صلو توتاش» نڭ اوزلری برله‌بر گه‌لگین کوروب اچلرندن اوزلرینڭ تگی‌لرنی جیڭولرینه شادلانا باشلادیلار. طاڭچی وقتچی‌نڭ بیك قزیغوب قاراغانین کورگاچ قولی برله‌اشاره قیلوب «قورصاق» نی کورسه‌تدی. «وقتچی» بیك قاطی «مالایلار» دیب قچقردی. یولدزچی بر آز قزاروب بولار میندن‌ده کولماسونلر دیب بر کمگه‌ده قاراماینچه‌غنه «طاڭ» نی

بیت یابلغان دیلر ایمش، آنڭ ریداقتوریله اولگان دیلر ایمش دیب قویدی. طاکچی - تش آراسندن قسوبقنه- شپیون پراڨا کاتور- دیدی. یولدزچی اوزین اوزی یوللار اوچون کبک یوق مین کشی‌دن گنه ایشتدم آلای بولسه درست توگلدر- دیدیه باشین آسقه ئیدی. «وقت» یوق یوق آلار اسلام جیعیتی‌نه قاطشورغه حقلری یوق، مین یدی میلیون اهل اسلام‌نڭ وکیلی، مین اول مالایلرنڭ قاتشوینه رضاً توگل دیدی.

معیشتچی، بولار ایندی ایمانسزلار ایمانسزلار دیدی. وقتچی آنڭ آرتندن ایمانسزلار ایمانسزلار مونه ئلی آوسترالیا دیگان یردن بر اشچی‌نڭ خاتونی بر آدوافات برله قاچقان قزانده‌ده بر پریکاشچیك برسینڭ خاتونی برله مونچه‌غه بارغان مونه بتون دنیانڭ اشچی‌لری نیچك برله‌شه‌لر دیب قزولانوب قزولانوب آمیریقاده بر یاپون بر فرانسوز اشچی‌سی یرله آوزین بورنین قاناتوب صوغشقانلار- دیدی‌ده اوزین تمام جیـگدم دیب بلوب قچقروب کوله باشلادی. «صلو توتاش» بو معنی‌سز اویلارنی همه‌سینی کوڭلندن سیزنوب طورغانغه — بو سوزلرنی ایشتکانگه اچی پوشوب چه‌چکلرین ییش ییش ایسنی باشلادی. مونه طاغی بیك زور طاوش ایشتلدی. طاغی کوز آلدیلاری قارانغولاندی. طاغی یاشین اوطی کبك اوطلار یوری

باشلادی. طاغی قویاش چققان کبك زال یالطراب یاقتروب کیتدی. بولارنڭ کوز آللرنده بتون تاتار عالمینڭ منظرەسی آچلدی. ئەنه بتون یورت یرلری صالام برله یابلغان تاتار آولی‌نڭ یاشل تیمر باشلی(توبەلی)اویلری‌یوزوك قاشنلغی فیرەزە کبك کنه کچکنه بولوب صالامغه باطقان کبك کورنوب طورا، ئەنه‌آول قزلری تورلی تورلی آچق توسلگی صاری قزل یاشل کولمەکلاردن کیندر صوغالار. ئەنه تاتار یکتلری باشلرندن کلەپوشلرین طاشلاب آلطی برلەآشلق صوغەلار. ئەنه تاتار قارطی اوزندن آزغنه یاش یا اوزندن‌ده قارت آرباغه قزل یاستق صالوب اوطروب ایشانغه بارا، ئەنه تاتار ملاسی قایناب طوراطورغان زور صاماوار یاننده ایزوباوین تیشوب کلەپوشین صالوب چای اچوب اوطرا. ئەنه تاتار بایی دنیادەغی هربرتورلی طاوارنی طوطرغان کیبتنی آچوب کسەسندەگی اوچ صوم آقچەسینه هوالنوب کیبت آلدنلغی اورندقغه اوطروب طورا. ئەنه ئەووم ئەووم طاشلاندق قازارماکبك اویلر آراسنلغ قاراغه قرومغه بویالوب بتکان بر شاکرد صاماوار قویوب ماطاشا آنڭ یانندن برسی کیبتدن برتینلك کومچ آلوب قایتوب کیله. ئەنه حاخوللرنڭ بویاغان اویلری اورطاسنده قالغان باشقرد باباسینڭ زیارتی

اوستینه اوطروب تیره یانندغی کشی‌لرنی کورماینچه بابالارندن قالغان کویلرگه قورای طارطا. ئه‌نه آطقه آطلانوب قرغز یگتی کوتلماگان قدرلی قوناقدن قورقوب قطای‌غه طابا آطین قیناب فیناب چابا. ئه‌نه شولارنڭ اورطاسندن ایدل آغا. کچکنه کچکنه پاراخودلار کورنه. ئه‌نه بر کوتو آق یاقا کیگان یاشلار آبدراب‌بیك کوب بریرگه اوولگان مسجدلر آراسنده نیشله‌رگه بلمی آبدراب یوری‌لر. ئه‌نه کچکنه‌گنه کتاب کیبتی یانندغی مای چای شیکر چیتك‌کاوش طاوارلاری‌آراسنك اوزینك‌کچکنه‌لگندن اویالغان کبك اورطاده یاشرونوب‌کنه طورا. ئه‌نه طاغی زاۋودلرغه فابریکلرغه قابلار طاشوچی اشچی تاتارلر اوزون‌اشدن‌آروب قایتقاننڭ صوڭنده بلچراق کییملردن بلچراق صاوتلاردن آشاب یاطالار. ئه‌نه آنڭ آرتنده طاغی کیل‌چك تاتار عالمی، بومنظره‌لر بولارنڭ شول قدر دقتلرین جلب‌ایتدی بولارشونده‌غی نرسه‌لرنی قاری قاری اوزلرین اونطوب جیبه‌روب اوزلرینك کوڭللرندن شولار حقنده اویلارغه چوموب شولارنڭ قای یاقغه طابا حرکت ایتوی حقنده فرضلر دیگرنده یزه باشلادیلار. مونه بولارنڭ کوز آلدینه یاوروپاغه کیتکان برکچکنه‌گنه قزبالا برگیمنازیست کیلوب چقدیلار. طاکچی برله اصلاحچی، بالالار کبك شادلنوب‌اوقو کیتدی اوقو! دیب قچقرشه باشلادیلار.

معیشتچی تگی بالالارنڭ قولغه‌قول طوطشقانین کورگاچ بیك اچی طاوش برله «حرام» دیب قچقردی. بتون زال درلده‌ب کیتدی. ترجمانچی طاوشنی ایشتوبرله ئلی اوڭغه ئلی صولغه ئه‌یله‌نه باشلادی.

اولده بولمادی صاورلی چیتك کیگان اوزون کازاکی کیگان یلطراطوب آلدرغان باشینه زڭگار کله‌پوش کیگان، مییقلرین صوقور تچقان یولی کبك ایتدروب‌کنه قالدرغان برکشی برله قاپچق توسلی کولمه‌ك کیگان، آلدینه آرطینه ئلله نی قدر تنکه‌لر طاققان قولینه ئلله نیندی بله‌ز کلر تویمه‌لر کیگان، مایلاب طاراغان‌صاچلرین یاشرراوچون قزل‌فرانسوز یاولق به‌یله گان آیاغینه قایمالی چیتك کیگان آبزتای کیلوب چقدی. بولار تاتار دنیاسینڭ برسی‌بریاغندن برسی بریاغندن چغوب برسینه برسی قارشی کیلوب آبزتای یوزین یاشروب‌قنه قولینی تگی ایرگه صوزدی. یولدزچی معیشتچی‌نڭ حرام دییرگه حاضرلنگانین سیزوب آلوب، آنڭ سؤال مقدرینه جواب اوچون «آلارنڭ ایجاب قبوللاری بولووی احتمالی بار» دیدی. وقتچی ئییو ئییو دیب آنڭ سوزین برکتدردی. معیشتچی آلارنڭ سوزینه رضا بولغان کبك برسوزده دشمادی شول آراده بولمادی هاتفدن کیلگان طاوش

ـ بتون تله گانلر گزنی قبول ایته‌م. مونه شول تاتارلار

حقنده نی تله‌سه‌گز سزنگچه بولسون دیدی. بولار همه‌سیده ئلگری مین، ئلگری مین - دیب قچقرشه باشلادی‌لار. موگغینچه‌سوزگه قاتشماغان صلو توتاش اوزینڭ چه‌چك‌لری آراسندن چه‌چك‌لردن ماطور طاوشی برله: تاتار عالمنده «ماطورلق» نی آڭلار اوچون آنڭ ماطورلغین کورر اوچون یول آچقان کشی، ماطورلق برله یه‌مسزلکنی آیرر اوچون شه‌م یاندرغان کشی‌ترجمانچی‌در، ئلك اول سویله‌سون- دیدی. تگی‌لر برسیده بوقدر ماطور قزنڭ بوقدر ماطور طاوشینه قارشی کیلورگه کوچلری بولماغانغه باشلارین ئیدیلر. ترجمانچی آیاق اوره طوروب -بوادرلر دییوب سوز باشلادی. اوزینڭ مکتبلرگه خدمت ایتوین اوزینڭ اصول جدیده اوچون طارطشوین، سویله‌دی.

هاتف، - آلارین بز سیندن کوب بلمه‌مز، سین مونه شول تاتار عالمی‌نڭ کیله‌چگین نیچك بولوین تلی-سك، نی‌لرنڭ بتوین تلی‌سك؟ دیدی. ترجمانچی طاغی بر اوگغه‌بر صولغه‌بورولوب‌بن بویاش برادرلرم برله‌برگه دیب طاغی اوزینڭ خدمتلرین سویله‌رگه طوطندی. هاتفدن-ایشتدك ایشتدك اوتکاننی‌سویله‌مه، کیله‌چکنی سویله‌دیگان‌طاوش ایشتلدی‌ترجمانچی‌طاغی‌بن دییورم

دیب باشلاب طاغی اوز ینك اوتکانین سویله رگه طوطندی. هاتف دن بیك آچولی طاوش ایشتلدی. ترجمانچی بیك زور طاش باشینه توشکان کبك شب ایتوب اوطردی. هاتف ـ سوزی آکلاشلمادی، نی تله گانی معلوم بولمادی، شونك اوچون تاتارنی ایسکیچه قالدردم دیدی.

آنك آرتندن بولمادی. یولدزچی طوروب ـ اول مونه شونی أیتکان بولورغه تیوش: ئلی بیت اصول جدیدنی یاراطماوچیلار بار ایمش، اصول جدیده دینگه مخالف دیلر ایمش دیب ترجمانني یاقلاماقچی بولدی. هاتف دن ـ تاتارغه طلماچ کیره کمی دیگان طاوش ایشتلگاچ قورقوندن یولدزچی کوچه نوب کولوب ـ یوق مین اوز حقمده ایتهم، مینی اسلامنی یاراطمی دیوچیلر بار ایمش اول افترا، مینم معلم الاولم بدعت دیلر ایمش. کتابلارده «لا» حقنده حدیث بار ایمش. دیب سویلی باشلادی هاتف دن ـ سین ایمش میمشگنی قالدروب طور. سین حاضر غزیته گه مقاله یازمیسك مونه شول تاتارنی نیشله مکچی بولاسك، نیندی اوزگارو تلیسك؟ دیدی. یولدزچی ـ ئییو مین شونی ایتهم شول اول اصول جدیدگه قارشی کیلوچیلر هر خلقدده بولغان ایمش. مینی یاشلر یاراطمی ایمش مینم اچمده بیك صول لکن ئلی بیت مدارا بار دیدی. هاتفدن آچولانغان طاوش ایشتلدی یولدزچیده شونك آرتندن اوق

سوزینی بترماینچه قورقوندن اورندقغه اوطردی. هاتف مونکده سوزی آنکلاشلمادی، شونک اوچون تاتار اوزگارتلماینچه قالدی. موندن صونکغیلارکز آچق سویله کز دیدی. «وقتچی» طوروب مونه بتون اشنی بوزوچیلار یاشلر. مدرسه ده زاباستوفقه یاصاوچیلار یاشلر، مدرس-لردن رضاء بولماوچیلار یاشلر، بزنک کبک اواوغلرنی سوگوچیلر یاشلر، اشچیلرنی قوطرطوچیلار یاشلر، غزیته لر چغاروب بزنک غزیته لرنک بازارین توشرو-چیلر یاشلر شونک اوچون مین سیندن شول یاشلرنی بترونی تلیم دیدی. هاتف دن قبول ایتدم دیگان طاوش ایشتلدی. تاتار عالمنک گی تگی آق یاقالی کشیلرنک بردن یغلولری طاوشی ایشتلدی. بولارنک آلدنده غی آبزی برله آبصطاینک بیتلری جییر چقلانوب کیتدی، آرقالری بوکره یدی، قوللری قالطری باشلادی. آنک آرتندن معشیتچی طوردی- زمانه بوزلدی ئلله نیندی کتابلار چغا باشلادی. غزیته چقدی، تیاتر بولدی، خاتونلار ایرلر برگه لشوب بیبی باشلادیلار. شریعتکه التفات بتدی، طهارةسز یورولر کوبه یه باشلادی، بزنک اوصال علمائنک قدری بتدی، قرآنده أیتکان سلفلر یولندن چغو حرام دیگان دیدی. هاتف دن «یوق، ایتماگان» دیگان طاوش ایشتلدی.

معشیتچی صوغشورغه حاضرلنگان ئه‌تچ قیافتین آلوب-لانسلم، أیتکان! بولور بولور-دیب قچقردی. هاتف‌دن یومشکنی سویله، مناظره قیلورغه بو قشقار مدرسه‌سی توگل دیگان آچولی‌سوز ایشتلدی. معشیتچی شولارنڭ بارسی‌نڭ سببی اصول جدیده برله یاکی کتابلار شولارنی بتر! دیدی هاتف‌دن قبول ایتدم دیگان طاوش کیلدی، تاتار دنیاسنده‌غی اصول جدید مکتب‌لری‌نڭ جیمرلو طاوشی ایشتلدی.

کتاب کیبتی قوی مایی آستنده قالدی، آبزی برله آبصطاینڭ کسه‌سندن کچکنه گنه قاره طافته قاره قلم بر کتاب توشوب طوز بولوب کوکگه اوچدی. موگارغه بیك آچوی کیلوب اصلاحچی سیکروب طوروب بزنڭ حلق‌نڭ آرتقه قالوینه سبب شول نادان مدرسه‌لر، شول صاصی-قرون وسطی مدرسه‌لری، شولارده اوقولا طورغان سفسطه‌لری-شولار بزنی خراب ایتدیلر، شولار بزنی یاۋروپانڭ آیاق آستنده ئیز دیلر-شولار بزنی نادانلق‌غه چومدر دیلار بتر شولارنی! دیدی. هاتف‌دن قبول ایتدم دیگان طاوش ایشتلدی. تاتار دنیاسنده دوبر شاطر کیلوب مدرسه‌لر جیمرلدی. آلارنڭ اوستلرندن چقغان توز، کر-کومر اوواغی کوکگه کوته‌رلدی، آبزی برله آبصطای‌نڭ

کسەلرندن، طافـتە طشلی یاشل کاغزگە یازلغان کتاب توشوب کولـگە ئەیلەنوب توزانی کوکـگە اوچدی.

طاڭچی طوروب- بتون خلق‌مزنڭ آرتق قالوینڭ ایڭ زور سببی ئەرەم طماقلار- ملالار، زور قورصاقلی بایلار، آلارنڭ تاریلـکەلرین یالاوچی محررلر، اشچی وآول خلقی‌نڭ آچ بولوینڭ سببی قاب یوت آلپاوتلار آلارنڭ تلەولرین دیـن دیب کورسەتوچی ملالار، فابریقانتلار؛ شونڭ اوچون شول أرەم طماق ملالارنی زور قورصاقلی بایلارنی قاب یوت آلپـاوتلارنی، تاریلکەچی محررلرنی، اشچی خلق‌نی آلدارغە قورال یاصالغان دیننی بتر! دیدی. هاتف‌دن قبول ایتدم دیگان بر طاوش ایشتلدی. تاتار عالمـندە کیبت‌لر جیمرلە باشلادی. چای اچـە طورغان ملا صاماواری یانندە یغلدی، مسجدلرنڭ منارەلری جیمرلـدی. بر نیچە ریداقسیانڭ ڤیڤسقەلاری دبردەب توشدی، آبزی برلە آبصطای کـسەلرندن بیش آلتی باقر آقچە شلطراب توشوب کولـگە ئەیلەنوب کوکـکە اوچدی.

«صلو توتاش» طوروب ماطور طاوشی برلە، مین ماطورمن، مین ماطورلقنی یاراطام، مینم طاوشمنی موزیقا دیلر، مینم سوزمنی ادبیات دیلر، مینم یاصاغان نرسەمنی خودوژستڤا دیلر، مین‌تاتار عالمینە ماطورلق کرتر اوچون کیلدم، لـکن مین شول‌یەمسز ایتدروب

قرغان مییقلی آبزینك یه‌مسزلگینه، آنك باشندن کیله طورغان قوی مایی ایسینه چدی آلمیم، مین اول آبصطای‌نك قابچق کبك تکگان کولمه‌کارین، زور قالفافلرین کوره آلمیم. آنك ماطور صاچن طاراب یه‌مسزلتوینه رضا بولا آلمیم، شونك اوچون شول یه‌مسزلکارنی بتر! دیدی. هاتف‌دن قبول ایتدم دیدی. تاتار عالمنده تگی‌ایشانغه باروچی قارت یغلدی. ئلله نیندی کیك کولمه‌کار کولگه ئه‌ورلدیلر. ئلله نیندی صاقال مییق یونلری کوکگه‌اوچدیلار. صاصی ایسلر بتوب‌کیتدیلر. آبزی برله آبصطای‌نك‌ده توسلری اوزگاردی. آلارنك تنلرنك حرکت‌بتدی. آلار ضور طاش کبك قاطوب قالدی‌لار. هاتف‌دن- طاغی نی تله‌وگز بار؟ دیگان‌طاوش‌ایشتلدی. همه‌سی‌ده‌اوزلرینك دعالری قبوللغنه شادلانو برله طاوشقه‌التفات‌ایتماینچه بر جوابده بیرمادی‌لر. هاتف‌دن کوك قاپوسی یابلسون! دیگان طاوش‌ایشتلدی. کوز آلدی قارانغولاندی، اوطلاریوری‌باشلادی. طاغی‌یاشین‌یالطرادی، طاغی‌زال یافتی‌لق برله طولدی، تگی‌لری تگی تاتارعالمینك یوقلغینی اوزلرینك اورنلری اوزگارگانینی کوروب باسوب طورا طورغان آبزی برله آبزتای‌غه طابا باروب- مین جیگدم، خدا مینم تله‌گانمنی قبول ایتدی آبزی برله آبزتای مینم برله بولالار دیب قچقرشه

باشلادیلار. همه‌سیده تیز ره‌ك تگی‌لرنی آلور اوچون یوگروشوب باروب آلارنی طوطماقچی بولدی‌لار. قوللرن سوزارغه اولگره آلمادی‌لار بولارنڭ جیللری برله آبزیده آبزتایده واطلوب کیتوب کولگه ئه‌یله‌نه‌دیلر. مونی کوروب تگی‌لری همه‌سی قوطلاری اوچوب اورنلارینه کیتوب اوطردیلار. معیشتچی گنه زالده قالوب کسه‌سندن آچقچلرین چغاروب شاکردلرنڭ کامپانیالارنده‌غی طاوشلرنی چغاروب مین جیگدم مین جیگدم دیب بییورگه طوطندی. بتون بولمه قارانغیلق برله طولدی.

تاتار مسئله‌سی حل قیلندی.

حلیمه توتاش.

حلیمه توتاش اویانوب کیتکانده کون بیك ایرته ایدی. قامش پرده آشا اوته طورغان قویاش نوریده ئلی کونگه اویره‌نمگان کبك، کوندن اویالغان کبك کنه ضعیف کنه یاقتیلق برله بولمه‌نی یاقترطه ایدی. پرده آشاسندن صالقنچه‌راق چق ایسی ایسه ایدی.

برتره‌زه‌دن یراقغنه شیشمه‌لرنڭ چقرداولاری ایشتله ایدی. تیره‌یاقده‌غی طنچلقنی سیره‌ك سیره‌ك کنه موگری، طورغان صییر طاوشی ده برآز بوزا ایدی.

حلیمه توتاش آقر تنغنه طوروب تره‌زه یانینه کیلدی طاوشسزغنه ئیتدروب قامش پرده‌نی کوته‌ردی. طشدن صالقنرافغنه باقچه هواسی آشغا آشغا حلیمه توتاش‌نڭ بولمه‌سینه آغا باشلادی. بوصاف هوا حلیمه توتاش‌نی بیك تیز قوچاقلاب آلغانغه ئیلیتریق قویغان کبك آنڭ تنلرین چمرداتوب آلدی. حلیمه توتاش آوزین طوطروب طوطروب صاف‌هوانی صولی باشلادی. اول تره‌زه توبینه اوطروب تیره یاقنی قارارغه طوطندی. زور قاین آغاچی‌اوزینڭ یارطی شارکبك توگه‌زه‌ك یافراقلری بوطاقلاری برله گینیرال آلدنده باصوب طورا طورغان نیسکولایسکی صالدات کبك سلکنمایینچه‌نیتمایینچه‌طورا‌ایدی. اوستکی‌یافراقلر ده‌غی انجوبرتکلری کبك چق طامچیلاری یاڭی قویاشده یالطر یولطر ایتوب قاین‌نڭ ماطورلغینی آرتدرالار ایدی.

آندن آریغنه شومورت آغاچی اوزینڭ زمرد کبك یاشل یافراقلاری برله اوزینڭ توم توگه‌ره‌ك یه‌م یاشل آصلغان شومورطلری‌برله، اوزینڭ اوستینه تزلگان انجو برتگی چقلری برله قایندن‌ده ماطور کورنه ایدی. اول طویغه زینتله‌نگان خاتون کبك، کینوب بیزه‌نوب اوزینڭ سویگانین کوته طورغان قز کبك سلکنمایینچه نیتمایینچه طورا ایدی. آنڭ

یاننده‌غی آقاتسیا آغاچی‌ده اوزینك باشندن آیاغینه قدر صاری چه‌چك‌لرینه بویالوب، یاننده‌غی هیچ بر آغاچقه التفات ایتماینچه اوزینك ماطورلغی، اوزینك صافلغی برله لذتله‌نگان کبك بولا ایدی. آنك آرتندن طاغی شوندی آغاچلار، طاغی شوندی چه‌غه بیزه‌لگان یافراقلار، طاغی تورلی توسده‌گی چه‌چك‌لر کورنه ایدی. آلار آرتندن کوزگی کبك تیب تیگز طورا طورغان کول‌ده گویا یوقلاغان کبك آزغنه‌ده سلکنماینچه اوزینك، بار بویینه صوزلوب یاتقان ایدی. آنك تگی یاغنده آلالی صوریلی بارده طب طنغنه طورا ایدی. آنك آرتنده‌غنه طومانلار برله قابلانوب آزغنه کورنه طورغان اورمان‌ده حرکتسز نیسز طورا ایدی. ییرده‌گی اوله‌نلرده اوستلرینه توشکان چقلرنی کوته‌ره آلماینچه بر یاققه صغلوبقنه برسی اوستینه برسی سویه‌لوب یوقلاغان کبك تیك طورالار ایدی. همه ییر طنچ، همه ییر موك، همه‌نرسه حال‌جیبا، همه‌نرسه کیله‌چك اوزون کونك اسسی قویاش برله طارطشورغه حال حاضرلارلر کبك کورنه ایدی. مونه آقرنغنه ییل‌ایسدی. کولنك کوزگی کبك شما اوستی شادرالانوب کیتدی، آغاچلرنك تیك طوراطورغان هوالی یافراقلاریده بربرسینه‌یرلشوب اوزینه برتوسلی ماطورغنه‌طاوش چغارا باشلادیلار. انجو برتگی کبك چق بورتکلری برم، برم یرگه

قویلا باشلادیلار. اولەنلرده آزغنه اورونلارندن قوزغالدیلار. آلاردەبر ایکی مرتبه باشلارین سلکوب آورراق چقلرین توشروب قویاشقه قارشی باشلارین کوتەردیلر. بوییل حلیمه توتاشنڭ کوڭلینەده تأثیر ایتدی، آنڭ یوقلاغان اویلرین اویاتدی، اولده اوزینڭ حالین اویلارغه اوزی طوغروسنده فرض قیلورغه طوتندی. اوزین اوزی بلماینچەگنه اوزی نیشلەگانینی سیزماینچەگنه زور آور صاچین آلدینه آلوب صالوب آنڭ برله اوینی اوزینڭ اوتکان عمرلرین تیکشره باشلادی. آلار آراسنده طاتلی مینوتلارین ئزلی باشلادی. أنیسینڭ ئولوب مونڭ اوگی انی قولینه قالوندن باشلاب بوکونگه قدر کیلوب جیتدی. اوزینڭ راحتلنوب طوردم دیرلك بر مینوتده عمرین طابا آلمادی. اوزینڭ روحانی طورمشینی ـ اوزینڭ موڭغینچه نیلر اویلاب نیندی فکرلردن لذة آلغانینی ئزلرگه طوطندی. آندەده یاش کوڭلنی قناعتلندرلك. اوتکبك قز و طبیعتنی رضالندررلق بر نرسەده طابا آلمادی. اوزینڭاوقوغان نرسەلرینی اویلارغه اوزینڭ تیاترلرده کورگان منظرەلرین کوز آلدینه کیترگه طوطندی، آندەده ایس کیتەرلك بر نرسەده طابا آلمادی. کوڭلی کیلەچكنی اویلارغه طوطندی، کیلەچك اوچون

پلانلر قوررغه باشلادی. اوزینك قـز بولووی، اوزینك تاتار قزی بولوینه، اوزینك اوز طورمشی حقنده اشلەرگە توگل اویلارغەدە پراڤاسی یوقلغی خاطرینه توشدی. طاغی کیلەچك پلانلاری جیمرلدی. طاغی ازون ازون اویلارغه چومدی. طاغی اوزن اوزی اونطوب ایرکون دنیاده ایرکون یالانلارده ایرکون شهرلرده ایرکون اویلرده ایرکلی برکشی بولوب کشی‌نك کیفین کیترر اوچون یاصالغان قورچاق‌قنه بولماینچه طرولارین اویلی بـاشلادی. آنك بواویدن، بواوگی آنـا ادارەسندن چغاسی، بوزنداندن‌ده قوتلاسی کیله باشلادی. آنك چن کشی بولوب برکمدن‌ده صورامایچه برکمدنده رضالق آلماینچه کیینەسی یوریسی طوراسی کیله باشلادی. اول باشقه خلق قزلری کبك اوزی سویگاننی‌گنه سویەسی، اوزی یاراتقاننی‌غنه‌یاراتاسی، اوزی تلەگان طورمش بـرلەگنه طوراسی کیله بـاشلادی. اول آناسی‌نك قوشووی برله یوری طورغان، آتاسی‌نك امری برله سویه طورغان، ئلله نیندی قارچقلرنك دیملـری برله ئلله کم‌نك خاتونی بولا طورغان، ئلله نیندی ملانك برایکی آوز سوزی برله آیریلا طورغان ماشینالقدن چغاسی، اول دنیادن ئلله قایه یراقغه کیتەسی، اول‌دنیانی بتونلەی طاشلی‌سی

مڠگوگه شول زندان اوی‌لردن کیته‌سی عمرلکه شول «یارامی» «کیلشمی» بوغاولرین اوزه‌سی کیلدی. ماطور کیك دنیاده شوندی ماطور باقچه‌ده، شوندی تیگز کوللرده، شوندی طومانلی‌غنه اورمانلرده اوزینه اوزی خواجه بولوب اوزی تله‌گانچه‌یوریسی کیلدی. طاغی اوزینڭ قز ایدوگی اوزینڭ تاتار قـزی ایدوکی اوزینڭ بولای اویلارغه اوزینڭ تره‌زه توبینه اوطررغه‌ده براڨاسی یوقلغی خاطرینه توشدی.

حاضر آناسی اویانوب قیامت‌لر قوبتاراچاغی، حاضر آتاسی مونڭ شول فکرلرین بلسه مونی «دنیا وآخرت راحت‌که ایرشدرر اوچون» بو بوزوق فکرلردن قوتقارر اوچون حاضروك کم اوچراسه شوڠغارغه کیاوگه بیره‌چگی خاطرینه کیلدی.

کوز آلدینه قارانغی اویلار یه‌مسز طورمشلار کیله باشلادی. ئلله نیندی «مین ایرڭ مین پادشاهڭ» دیگان طاوشنی ایشتکان کبك بولا باشلادی. حلیمه توتاش قالطری باشلادی. طاغی جیل ایسدی، طاغی کول شرادالاندی، طاغی آغاچلار آقرتنغه بربرسی برله برلشدیلر. سویله‌شدیلر طاغی چقلار شبر، شبر قویلدیلار، طاغی‌حلیمه‌توتاش اوزین‌اوز بولمه‌سنڭ اوگی آنا اختیارنده برقز ایدوکینی خاطرینه کیتردی.

آنـدی ایرکنلی ایرکلی طورمشلار مونڭ کبک مڭ مڭ تاتار قزلری اوچون حرام ایدوکی، کشی بولوب دنیاده طورو آلار اوچون گناه ایدوگی کوڭلینه کیلدیده کوزلرندن ملدر ملدر انجو برتك یاشلاری آغا باشلادی.

شول یـاشلار برله برگه آنڭ امیـدلـری کیلەچك اوچون قورغان ماطور پلانلری‌ده برگه کیتدی. اول طاغی اوزین اوزی شول اوز اویننه اوزیـنڭ طورمشینڭ قـولی ایتوب شول ایسکی عادتلرنڭ قربانی ایتوب کوره باشلادی.

اوزینڭ شول طورمشندن قـوتلورغه حالی یوقلغین اویـلاب طاغی پردەسین توشردی. طاغی بولمه‌قارانغیلاندی، طاغی حلیـمه توتاش‌قه قاراڭغی اویلار کیله باشلادی، طاغی حلیمه توتاش اوزین اوزی پراقـسز تاتار قزی ایتوب حس ایتدی.

قربان عیدی.

تیمرلی زور ایشکنك شالطراب آچلووینه موسی افندی اویانوب کیتدی. اول اوزین بلماگان کبك اوزینڭ قایا ایکانلگین اونوتقان کبك قامیراسینڭ استینالارینه قاری باشلادی. قامیراسینڭ توشه‌مین

استینالرین قاراب بترگاننڭ صوڭنن ئلله نرسه ئزله‌گان کشی کبك ایشکـکه کوزین صالدی. ایشك توبنده باصوب طورا طورغان ریۋالۋیر طاقغان نادزیراتل آنڭ اویانغانین بلوب «گصپادین احمدف به‌یراملر مبارك بولسون!» دیدی. موسی افندی نادزیراتلنڭ بو سوزین ئلگه‌ری آڭلاماغان بولسه‌ده، آخردن بو کون قربان به‌یرامی ایدوکی، تونه تون بویی مسلمان آریستانتلار عیدکه بارغه حاضرلندیگی خاطرینه کیلدی.

موسی افندی بو سوزدن بـیك اوزون یوقوغه کیتکان کبك یایسه بر بر نرسه‌دن قورقوب بردن قاطوب کیتـکان کشی کبك بولوب دیۋارنڭ بر ییرینه کوزین تـگاب اویلارغه طوطندی. آنڭ کوز آلدینه اوزین بله باشلاغاندن بیرلی اوتکارگان به‌یراملری کیله‌باشلادی اول اوزینك اوز آوللرنن نیچك ایتوب عید اوتکارگانلرین، به‌یراملرده نیچك قزق بولغانلقلرین خاطرینه کیتره باشلادی. اول اوزینڭ تورمه‌ده‌لـگین اونطوب اوزینڭ طاتلی فرضینه بتونله‌ی چومدی. مونه آنڭ کوز آلدینه ئلله نی قدر ئویولـگان کشی‌لر کیلـگان کبك آنڭ قلاغینه ئلله نیچه یوز آوزدن چقغان تـکبیر طاوشی ایشتلـگان کبك بولا باشلادی. اول اوزینڭ اوزی کـبك مالایلار برله یاگی کولمك

یاکی کازا کیلار کیـیوب أنی سیـنك عطر شا ماینه سورتنوب، اتی‌سی بیرگان آقچه‌غه کسه‌سینه چیکل‌وك طوطروب ئلگه‌ری بابالرینه باروب قویماقلار بلنلر برله چای اچولرین، آنك صوڭنده آبزیلارینه باروب طاغی قستوبی په‌ره‌مچلر برله صیلانوین، آنك آرتندن کورشی‌لرینه دوستلرینه باروب طاغی شوندی صیلار کورووین، قایسی‌لرندن مایلی قویماقلار چه‌کچکلر آقچه‌لار آلوب چغولارین ایسینه توشردی. شول کوننی مالایلار برله تورلی اوینلار اویناولاری بتون اورام مالایلاری برله کییملرین چاغشدروب ماقتانشولاری خاطرینه کیلدی. آندن صوڭغراق مدرسه‌ده‌اوقی باشلاغاچ به‌یراملرگه شهردن قایتولاری، قایتقانه اتیسی انیسی آغای انیسن اوزینك دوست مالایلرین کوردم دیب شادلنولاری، قایتقاچ اوق چای اچار اچماس اوزینك دوستلرینه باروب آلارغه مدرسه‌نی شهرنی سویله‌ولری آلار برله ئلله نیندی‌اویونلار اویناوی، ایرته‌گی‌سن زور کشی‌لر آرتندن تکبیر ایتوب بارولری، مسجدده هرکشی‌نك کسه‌لرین آقتاروب صدقه بیرولری، ملالرنك شالطر شولطر باقر آقچه‌لارنی جییولاری، مؤذننك یاڭلیشه یاڭلیشه عید نیتلری اویـه‌تووی، ملانك صوزوب صوزوب برکم‌ده آڭلاماغان تلده خطبه اوقووی عیدکه بـارغان کشیلرنـك مش

مش، یوقلاولری اویگه قایتوب چای اچولری، قربان چالولاری، ملالرغه تیریسن أیته‌رگه بارولری بو کونگی اش کبك کوز آلدینه کیله باشلادی.

زورایه توشکاچ شهرده وقتده عید کونلرنده ایبده‌شلرینه دوستلرینه به‌یرام قوتلارغه بارولری، دوستلری برله جیلشوب غاستینسالارغه باروب راحتلنوب سویله‌شوب اوطرولری، چیتدکی دوستلرندن ایبده‌شلرندن تبریك خطلری آلووی ایسینه توشدی. اول بو کونده شولایدر، بوکونده خلق دورکم دورکم تکبیر ایتوب مسجدکه بارغاندر، بوکونده عیددن صوك هرکم اویلرینه قایتوب بتون جماعتی برله گورله‌شوب چای اچکاندر، بو کونده قربانلار چالغانلاردر، بو کونده هر اویده ئلله نی قدر آشاملق اچملکلر حاضرله‌ب به‌یرام قوتلاوچی‌لارنی کوته طورغانلاردر، بو کونده ئلله نی قدر آطلارده یاخشی کییملردن قارتلار ویاشلر به‌یرام قوطلاب یوری طورغانلاردر، بوکونده همه‌سینك یوزلری آچق همه‌سی‌نك کوڭللری شاددر دیب آنكده شول شادلقلر برله شادلانه‌سی شول کشیلر کبك معنی‌سز قوتلاولار آرتندن یوریسی، شول کشی‌لر کبك اویدن ئویگه کروب کونینه قرغار چینایاق چای اچوب یوریسی کیلدی. آنكده شولار کبك واق تویه‌ك شهرخبرلرین

سویلەب یاکی چقغان کتابلر طوغریسندە محاکمە
قیلوب اوزینڭ اشین اونطوب اوزینڭ قایغوسین
اوزینڭ خسرتین کوڭلدن چغاروب یوریسی
کیلدی. آنڭدە اوزینڭ تورمەدەلگین، اوزینڭ
بریلدن بیرلی تورمەدەلگین اوزینڭ طاغی بلمیم نی
قدر تورمەدە طراچاغین اونطوب شول قایناغان خلق
دریاسینەچوماسی، کشیلر برلەسویلەشەسی، ایبدەشلری
برلە کولوشەسی، اویناشاسی کیلدی. ئللە قچاندن
بیرلی کورە آلماغان ایبدەشلریڭ قولین قسوب
قسوب کورشەسی اوزینڭ تورمەدە نیلر کورگانین،
بتون خلق ایرکدە طورغاندە اوزینڭ طار طغز
صاصی بولمەدە بیکلەنوب یاطقانین، اوزینڭ تورمەدە
وقتدە نیلر اویلاغانین سویلیسی کیلدی. ایرکدە
بەیراملر یاصاب یاتقاندە ایرکدە هر اویدە آشاملق
اچملك کوبلکدن اوستەلگە چینایاق قویارغە اورون
یوق وقتدە اوزینڭ آچلی طوقلی طرووین، شول بەیرام
ایتە طورغان شول شادلق دریاسندە گیزە طورغانلرنڭ
پراڤاسی راحتی اوچون طرشوب یوریگاندە ایرکدن
محروم قالوب اوزینڭ تورمەدە یاطولرین آڭلاسی
کیلدی. خلق اوچون نی قدر قهرمانلق فیلسەدە،
خلق یولندە نی قدر مشقت چیکسەدە ایرکدەگی
برکمنڭدە مونڭ حقندە قایغرماوی مونڭ طورمشین

رەتلر اوچون طرشماوی اوچون شول بەیرامچیلر
برله سوگشەسی آلارنی اویالتاسی کیلدی. آلارنڭ
اویاتسزلقلرین آلارنڭ انصافسزلقلرین یوزلرینه
بەرەسی کیلدی. طاغی کوزی ایشککە توشدی.
طاغی اوزینڭ تورمەدەلگی اوزینڭ ایرکدەگی
کشیلر کبك بەیرام یاصارغه حقی یوقلغی
خاطرینه کیلدی اوزینڭ شول بەیرامنی بلکه
طاغی شوندی بەیرامنی تورمەدە اوتکاررگه مجبور
بولووی کوکلینه کیلدی. اوزینڭ تیز چغولری
تیزدن کشی کبك یرو امیدلری بتدی. شول
امید برله برگه آنڭ ماطور فرضلری اوزینڭ یاش
عمرین اویلاولریده ئالله قایا یوغالدی. آنڭ کوز
آلدینه ئالله نیندی یەمسز منظرەلر کورنەباشلادی.
اوزین اوزی بوغاولانغان کوینچه قاطرغاغه
جیبەرلگانین کورگان کبك بولا باشلادی. فکرلر
یەمسزلنگاندن یەمسزلندی، آنڭ یورەگی سیکرە
باشلادی، بیتلری یاناباشلادی، طماغینه ئاللەنی طغلغان
کبك بولدی، کوزندن قاینار یاشی آغا باشلادی.

بەیرام اوتدی.

منصور

آگارغه بـيك اوگغايسز ايدی. كوزينڭ بر ياغنده يغلی كوزلری قزاروب بتـكان آناسی ياشينه قارلوب قارلوب چيناياغين كوتەروب اوزينڭ باشينه كيلـگان اويلرين جيبەرر اوچون چای اچكان كبك بولوب طورا ايدی. ايكنچی يافده آتاسی زور گەودەسی برلن ايدن بوينده برسوزده دشماينچه دوپت دوپت باصوب يوری ايدی. بولمه بوينده سگليسی آقرتنغنه بر آناسينه قاراب بر آغاسينه آتاسينه قـاراب مونڭ ايبرلرين پختەلب، پختەلب بوقچەغه طوطورا ايدی. اوينڭ بولمه طرفنده طاغی پرخ، پرخ يغلاو تاوشی يغلی تاوشلری آره تيره ئیهی ئیهی ديگان تاوش برله بولنوب بولنوب كيته ايدی. منصورنڭ اوزينـگده كوزينه ياش، تماغينه ئلله نرسه طغلغان ايدی. آنڭ اول طغلغان نرسەسی اچقنوب كيتوب منصورنڭده بتون يوزين ياش برلن يوارغه حاضرلنه ايدی. آتاسیغنه آندی يغلار توسلی كورنەی ايدی. اول ايسكی «پيش قدم» يغلاودن بيتەر صوغشورغه

حاضرەك ایدی. آنـڭ قیافتی ئلله نیندی آچوی كیلـگاننی بلـگرته ایدی. آنڭ اویلریده اوزینڭ موـندن ئلك 35 یلغی پلانینڭ مونڭ اوغللـرینه یاراماوی، بویلده یاشلرنڭ آزولری، مطالعەلـری چقغاچ مدرسەده راحتلنوب «بای بالالری» اوقوتوب «كتاب قاراب» یاتماولری ایدی. اول بوقدر زور تبدلنڭ سببین آڭلامیده بلمیده ایدی. آڭلاماوی بلماوی همان منصورلرغه ناچار ایتدروب قاراوینه، «بوزلغان» دیب اویلاوینه وشول فكرین درست دیب بلووینه سبب بولا ایدی. اول اوزینڭ صلاح حضرتده پیش قدم بولوب شاكردلـر اوقوتوب تورغاچ مدرسەدن ملا بولوب چغوین، اویلەنوین بالالری بولووین منصورنی طاغی «صلاح حضرت»ده پیش قدم ایتەرگه تلەب اویدوك شرح عبدالله قـواعد اوقوطوب مدرسەگه جیبەرولرین مدرسەگه هر وقت جیتەرلك ایتوب بورای یارماسی، سوزمه، ایـكمك بغدای اونی، ایت، بر آز آقچەده جیبەروب تورولرین اویلاب اوز اچندن «بالانی تربیه» حقنده اوزنده برقصورده تابا آلماینچه بتون عیبنی شول یللردەغی غزیتەلـرگه ئلـله نیـندی ئەكـیت كتابلری اوقوغه بـاغشلی ایدی. آنـڭ كوز آلدینه بتون

عمری بویی طرشوب یاصاغان 4—5 دیساتینەلـر
آلما باقچەسی کیلە ایدی. اوزینـڭ شوڭارغە صرف
قیلغان خدمتلرین کوڭلندن برەم برەم صانی ایدی،
باقچەدن کیلـگان فائدەلرنی همەسندە کوڭلندن کیچرە
ایدی. یاش وقتندە منصور کچکنە وقتدە باقچەلرغە
صو سیبوب یرولری شاکرد بولغـاچدە جای کونی
بتون عمرین شوڭارغە صرف قیلولری کوز آلدینە
کیلە ایدیدە بوگون منصورنڭ شول قدر اوغلین
«پیش قدم» ایتەرگە طرشقان آتاسین، شاکرد
وقتدە برطوقتامـاینچە اوواق بەلشلـر جیبەروب
طورغان آنـاسین طاغی شول قدر کوب آلما بیرە
طورغان مکمل باقچەسین تاشلاب، آتـاسز آنـاسز
باقچەسز بریرگە «اوقیم» دیب کیتوین هیچ آڭلی
آلمی ایدی. مونـڭچە منصورنڭ مطالعەسی چقغان،
علمی بار، سبق اوقوطوب «بای بالالری» اوقەطوراق
وقت بولماسە کتابدن معنی آلورلق بولغان، طاغی
الحمد لله اتیسی حضرتنڭ کتابلریدە کوب، تیرەسینە
واق قلم برلن یازغان جامعسیدە بار، ابن عابدیندە
آلدرغان ایدی. ملا خیالیدە بار، فرائضدە بـار.
آولدە هیبت مدارا برلن «ایل قارتلری» برلن دوست
تورغاندە ییردە بیرەلر پچانیدە بولا. طاغی باقچەدن

داغودده بیك یاخشی كیله. بوط كوته‌رگه‌ده «كتاب
قاراب» آشابقنه یاتورغه. ئه اول بارسونده یغلاتوب
كیته. «اوقورغه» كیته ایمش. «مطالعه» چقغاچ
نرسه‌گه طاغی اوقورغه. نی قارادڭ شونی بلەسڭ.
طاغی بلماگان مسئله چقسه مثلا آی خصوصنده فلانڭ
مین الحمد لله اوزم بـار، دیب ایسکی پیش قدم
اوغلینڭ حالینه عجبكه قالا ایدی.

آناسی برده آلای اویلامی ایدی. اول مطالعه‌سی
چقغانینده چقماغانن‌ده بلمی، آنڭ كیره‌گین‌ده آڭلامی
ایدی. آنڭ قایغرووی اوغلینڭ «كتاب قاراب» بوط
كوتـه‌روب یاتووی توگل، بتونله‌ی باشقه ایدی.
اول منصور طوغاچ اوق اوغلیمه بیك ماتـور قز
آلوب بیررمز، قدالی كیلوب آلورلر، آق اوندن
اچینه آلما قاغی قصتروب ظور صومصالر یاصارمن،
شرپلی قاتلاماپشررمن، پار قاز قویارمن، دشمانلرنڭ
اچین یـاندروب قنغراولی ترویقه آتده «قداغی»
بولوب كیته‌رمن ـ دیب اویلی ایدی. آنڭ صوڭنده
نیچك كیلون كورندرورین «قداغی» بولوب مونچه‌غه
بارولرین، كیلوننڭ تشرین، آنی اوغلینه ئله كله‌ب
آبی قیناتوین، كیلونینڭ یاغمورلی كونلرده مونچه
یاغوب یرولرین همه‌سین اویلی ایدی. شادلاناشادلانا
اویلی ایدی. منصور اوسکان صایون شول اشلر

قایین توسلی کورنه ایدی. مونه حاضر منصور کیتەم، «اوقیم»دی. . . آناسی «تداغی» بولمی‌منی؟ کیلون کورندرمی‌منی؟ باشقه آنالار شولای «کیلون راحتی» کورەلر بیت، بوکورمی‌منی؟ مونه آناسی‌نی اوچون قایغرا، نی اوچون ایرتەدن بیرلی بر توقتاوسز یغلی ایدی. درست موکارغه طاغی آنالق شفقتی‌ده قاتشا ایدی. اوغلین اورس‌لر اوترمەس میـکان، قزان خاتونلاری سخرلاماس‌میکان کبك اویلارده یوق توگل ایدی. لـکن بولار ایکنچی درجەده ایدی.

منصور طاغی باشقەچه اویلی‌ایدی. اول مدرسەده اوقسەده، «مطالعەسی چقسەده» مدرسەنی شول قدر واق اشکه صانی ایدی، اول اتیسی اویلاغانچه «کتاب قاراب» آول قوشتانلری برله بربولوب خلقنی تالاب یوط کوتەروب اشلەماینچه صوغم کبك آشاب یاتونی، اویلەنـگان بولوب قورچاق توسلی شلدراوقلی آتلرغه اوطروب کیەو بولوب باروب برطانیماغان بلماگان قز برلن بر کلەتکه بیکلەنوب یاتونی شول قدر معناسز اش طابا ایدی. آنـگچه بولارنڭ برسیده آزغنه عقلی بار کشیگه هیچ اشلەرلك توگل ایدی. اول اوزینڭ کوز آلدنده الی غیر النهایه کیتـکان نادان فقیر، رذیل، هر یاقدن خدمتکه محتاج خلقنی کوره ایدی. شول خلق شول درجه تموغ‌ده طورغانده، هم کوندن

کون تموغغه کیته بارغانده اول ماطور باقچه‌لر فائده‌سی برلن، قوشتانلر کیکاشی برلن، سیمزگنه یو مشاقتنه بر قز آلوب بوط کوته‌روب یاتونی بتون عمرنی شاو اچوگه قربان ایتونی بیك زور جنایتکه صانی ایدی وشوندی وقتده شلدراوقلی آتلر برلن وقت اوتکارونی عقلسزلققه ایسابلی ایدی. آنکچه بو وقتده هر آڭلاغان هر بلگان کشی خلققه خدمت ایترگه کیره‌ك، هر کشی اوزینڭ واق تویاك راحتلرین اویلامایچه خلق فائده‌سینه اوزین اوزی قربان قیلورغه کیره‌ك ایدی. منصور شولای ایکانلگین آڭلی ایدی. شولای ایتونی هر کمگه فرض دیب بله‌ایدی. شولای ایتوگنه بو کونگی کونك خدمت دیب اوشانه ایدی. شونڭ اوچون اول اوزینڭ پیش قدم اتیسینڭ پلانین جیمروب، انیسینڭ «قداغی» بولاسی کیلوینه‌ده اهمیت بیرمایچه طور آلما باقچه‌سنك قب قزل بولوب بتون شول تیره‌نی ماتور ایتوب طورا طورغان باقچه‌غه‌ده التفات قیلمایچه «خلق غه خدمت» ایته‌رگه کیته ایدی. فکرین بولر اوچون یوری ئه‌یتکان کبك خدمتچی کروب آتلر اولگردی دیدی. منصورنڭ آناسی، زور سڭلیسی، بیگره‌ك کچکنه سڭلیسی طاغی قچقرشوب یغلارغه طوطندیلر. منصورنڭ‌ده طماغینه‌طغلغان نرسه‌سی اچقنوب بیتون قاینار یاش برلن یوواباشلادی. آتاسینك

ایکنچی اویگه چغوب کیتدی. منصور بیك تیزگنه اوزین اوزی تویوب-خوشگز-دیب چغوب کیتدی. تیگزگنه چلطراب بارا طورغان آربا طاوشی برله آننك آلدندن آقرتنغنه بویه‌مسز منظره‌کوچوب، «کیل‌چك»لر کورنه باشلادی. شول کیل‌چك فکری آنی بتونله‌ی بیله‌ب آلوب، آط آطلاغان صایون اوزین شول یاڭی طورمشقه یاقینلاشا کبك حس ایتوب اوزیننك «ایدیئالینه» طابا کیتدی.

قالوش.

ناصر شادلغندن اوزینك باچقچدن توشکانینی سیزمیده قالدی. اول چالبار کسه‌سنده شلطراغان اوچ صوم آقچه‌ننك طاتلو طاوشی برله تیزگنه اوستینه پالتاسین، باشینه بورگین کییوب شول ئلله نیچه یرندن تیشلوب بتوب، آیاق کییملگندن بیته‌ر بالق طوتار اوچون سوزگی‌گه اوخشاغان قالوشینه آیاغین صوزدی. آیاغنی بیك کوب تجربه‌لر برله بو قالوش‌ننك آچی صووق کونلرده بیك صالقون، بو قالوش‌ننك اچی صازلی کونلرده بیك بلچراق ایدوکن بلگانگه اول قالوش‌قه باراسی کیلماگان، اول قالوشقه کره‌سی

کیلما گان کبك بولوب کیتدی. ناصر اچندن گنه
آیاغینی جواتوب، کر، کر، قورقما، آقتق کرووكڭ،
ئلله اوشانمی‌سکمی. دلیلی نغایه توشسون اوچون
کسه‌سنده‌گی کمش تنکه‌لرنی شلطراتوب جیبه‌ردی.
آیاق کمش طاوشلرینی ایشتر ایشته‌مس صالقون
بلچراق قالوش‌نڭ اچینه اوزینی‌طقدی. آنڭ کرووی
برله قالوش‌نڭ اچینه جییلغان صولار قسلشوب شبر،
شبر ایتکان طاوش‌لار چغاروب سویله‌شه
باشلادیلار. ناصر اوزینڭ شول ناچار یرتق
قالوشنی جیگونڭ لذتینی اوزایتا توشه‌ر اوچون
طاغی آیاقلرینی قوزغاتوب قویدی، قالوشلرده‌غی بلچراق
صو طاغی تورلی طاوشلار چغاردیلر. ناصر کسه‌سنڭ گی
آقچه‌نی قاپشاب قاراب همه‌سیده سلامتلگینه اوشانغاچ
ایشکدن اوط کبك آطلوب چقدی - اول برسیکر وده
قالوش کیبتینه باروب جیته‌سی کیلگان کشی کبك
آشغوب، آشغوب بازارغه طابایونه‌لدی قابقادن چغووی
برله آنڭ کوز آلدینه اویسوراق یرگه جییلغان
صو کورندی. ناصرنڭ یولی آندن بولماسه‌ده اول
آقتق مرتبه شول قالوش‌نڭ خدمتین کورر اوچون،
آقتق مرتبه قالوشقه آنڭ تیشگندن قورقماوینی بلدرر
اوچون طوب طوری صوغه طابا یونه‌لدی. اول قالوش‌نڭ
بتون تیشگندن افغان صوغه باصقان صایون قالوش‌نڭ

اچنده ایشتلگان طاوشلرغه التفات ایتمایچه آقرنغنه
بیك وقار برله گنه صونك بر باشندن ایکنچی باشینه
قدر یروب چقدی. قوروغه چغوب باصقاچ اول بتون
تیشگندن صو آغا طورغان قالوشینه قارارغه طوتندی.
اول اوزینك دشمانین جیگگان صالدات کبك یلمایوب
آنك تیشکلرندن آقغان صودن، آنك اچنده شلطری
طورغان بلچراقدن کوله باشلادی. قالوشدن اوچنی
نقلاب آلور اوچون آنك شول بلچراقدن عذابلانغانینی
یاخشیلابراق کورر اوچون اول ئلی بر آیاغینی
ئلی بر آیاغنی سلکتوب صولارنی شقرداته، آیاغی
قالوش‌نك تورلی تیشکلرندن جیبلغان صونی قووب
چغارا باشلادی. قالوش‌نك تیشکلری بیك کوب
بولسه‌ده ناصر بولارنك بارسی برله‌ده بیك طانش
بولغانغه بولارنك برسنده کوزندن اچقندرمادی.
اول بولارنك کوبسی‌نك بویلارینی تیرانلکلرینیده
بلگانگه قایسی‌لرین یاماتقچی بولوبده ئلله نیچه
ئینه صندروب ئلله نی قدر آچوی کیلگانگه ـ اول
مونه شولارنك همه‌سندن‌ده برم برم بوکون آچوین
آلمقچی بولدی. شونك اوچون اول قالوش‌نك
یوزنده‌اوزون یرتق‌دن صونك کوبکله‌نوب چغوندن
قالوشنك یاماو اورننده‌غی بورمه‌لی یرتق‌دن ناصوص
کبك آطلوب چغوندن، قالوش‌نك باشنده‌غی زور
تیشکدن چیشمه‌دن آققان کبك آغوندن ـ قالوش‌نك

طاباننده‌غی تیشکدن چغر ئیتوب صونڭ ئتلوندن‌ده لذة آلا ایدی. لکن آنڭ بیك کوبدن آچوین کیتره طورغان قش بویی آیاغینی طوڭدرغان بتون یاز بویی ایتگینی، چولغاوینی، آیاغینی بلچراتقان قالوشنڭ توبنده‌گی تیشکلرندن‌گنه آچوی نیچك آلنغاننی کورماوی، آنده‌غی تیشکلرنڭ نیچك ایتدروب صازلی صونی قویولرین کوروب شادلانه آلماوی مونڭ اوچنیك منظره‌سینی آزراق کیمیته ایدی. شونڭ اوچون اول آیاغینی طاغی صوغه مانچوب آلوب بیك تیز کوته‌روب قارارغه‌ده اویلادی. لکن شول آراده بیك چاوب کیله طورغان آطنی کوروی آنی اول فکردن قایتاردی. اول اوزینڭ کسه‌سنده اوچ تنکه آقچه‌سی بارلغینی، اوزینڭ بوقباحت قالوشندن آیرلو کونی کیلوب جیتکاننی حس ایتوب شول شادلق برله بازارغه طابا یونه‌لدی. آنڭ کوز آلدینه تره‌زه‌گه قویولغان بیك زور قالوش کورندی — اول قالوش برله سویله‌گان کبك بولوب آڭغارغه طابا کوله باشلادی. اچندن گنه طوقتا کوتوب طور حاضر کیله‌م — مونه بوقباحت‌نڭ گنه کیره‌گنی بیره‌یم دیب اوزینڭ قالوشینه طابا قارادی. اچنده‌گی اوزینڭ جیگوین اوزینڭ شول قهر صوقغان تیشك قالوشنی جیگوین حس ایتوب طاغی آلغه طابا کیتدی. اول طاغی اوزینڭ کسه‌سینه

قـولینی تیردی. طاغی آنـڭ آقچه‌لاری شلترداب کیتدی. بوطاوش آنڭ کیفین طاغی آچدی اول طاغی بیك هوالانوب‌قنه اوز آقچه‌م، بر آی اوچ بالا اوقوتقان اوچون آلغان آقچه‌م دیب اوزین اوزی اشلکلگی اوچون ماقطی باشلادی. هر کوننی شول یرتق کالوشنی کییوب اوقوتورغه بارولاری، هر کوننی شول کالوشنی صالغاچ آیاغینی سورته سورته اشدن چغوب آروب بتولری آنڭ کوز آلدینه کیلدی. اول طاغی موزه حاضر آلای بولمی ایندی آیاغمده هیـبت یلی یومشاق، چیستا قالوش بـولا دیب اویلادی. اول اوزین یا ڭی یلی قالوشنی کیگان کبك حس ایتدی. همده شول فکرین فعلیتکه چغارر اوچون معازینغه بورولوب کردی. اول اوزاق صاتولاشمایچه کالوشنی آلوب آیاغینه کیدی. کالوش آنڭ آیاغین آزغنه قسوب مـاطورلاطوب جیبه‌ردی. اول قـولینه کاغزگه تورگان ایسـکی کالوش‌لرین کوته‌روب آقرتنغنه ایشکدن چقدی. آنڭ آیاغینه بردن یلی بولوب کیتدی، بـایاغی صو چبتراولاری بردن یوغالدی. آنـڭ آیاغی اوزیـن اوجماحده کبك حس ایتدی. شول شادلق شول کیف آنی بتونله‌ی بیله‌دی، اول بتونله‌ی شوناڭ لذتینه چومدی، آ ڭغارغه

حاضر بتون دنیانڭ سعادتی قوری یلی کالوش کیوده، بتون دنیانڭ بختسزلگی بلچراق تیشك کالوشلی بولوده کبك بولدی. آنڭ آیاغی‌نڭ شادلغی بتون تنینه تأثیر ایتدی، آنڭ باشی اورنینه حاضر آیاغی باش بولدی، آشکارغه آنڭ باشی توگل آیاغی اویلی کبك، آیاغی بتون اشنی یورته کبك بولدی. اول اورام اوته چقغانده اوزینڭ جیگوین طاغی نغراق حس ایتدی. شونده‌غی بلچراق‌لارنڭ صولارنڭ مونڭ آیاغینه تییه آلماولرین، مونڭ یلی آیاغین طوگدرا آلماوین کوروب اول طاغی هوالاندی، اچندن گنه‌شولای‌منی، ئه‌بولدرا آلمی‌سزمی؟ شولای‌منی بزنڭ اورامده‌ده بیرام بولدی‌منی؟ مینم 225 تینلك کالوشمنڭ آستنده ئیزلوب قالاسزمنی؟ دیب آلارغه خطاب ایتدی. شول اویلارنی اویلاغان وقتده اول اوزینڭ ئلله نرسه‌دن رضا توگللگین حس ایتکان کبك اوزینڭ ئلله نرسه‌سی طولماغان کبك بولدی. اول شونڭ حقنده اوزاقده اویلاب طورمادی، قولنده‌غی تورگان کالوشنڭ اوته چقغان یووشی کیفی‌نڭ کیتویه سبب ایکانلگنی بلوب شوڭاردن آفتق مرتبه اوچیی آلور اوچون کالوشنی بلاقغه کوته‌روب بردی. آنڭ کوڭلینی طاغی شادلق بیله‌دی. اوزینڭ شول اویی برله

قالغان آقچه بر له طماقنی طو یدرر او چون بر خارچیڤو نه گه
طابا بورادی. پچان یازار ینك بلچراغی، شول بلچراقنك
مو نك کالوشینه تعظیم قیلوب باشین ئییوب قالوی
آنك طاغی سعادتین زورایتدی. اول بیك زور اش
اشله گان کشی کبك، برزور شهرنی آلغان قاماندیر
کبك هوالانوب قنه خارچیڤو نه غه کردی. باصقچنی منَدی،
ایشك یانندهغی «کفش گزنی صالگز!» دیگان سوزنی
کوروب آنك کفش دیگان سوزینك کوالکی لگندن
کولهرگه اونطوب، بو امر بو خطاب اوزینه ایکانین
اوزینك کالوشینه ایکانلگین اویلاب آقرتنغنه کالوشین
صالوب باشقه کالوشلار یانینه قویدی، آنك کالوشی
آگارغه باشقه قالوشلاردن یلیراق طارراق ماطورراق
کبك کورندی. اول بر آز قاراب طوروب لذتلنگان
صوگنده زالغه کروب آشارغه صورادی. کالوش
لذتی برله آشنی بیك تملیلهب آشاب بتروب طاغی
شول یلی جیستا طازا کالوشنی کیوب بلچراقلار
آراسندن آیاغین بلچراتماینچه اوینه قایتور اوچون
باصقچ یانینه چقدی. اول اوزینك کالوشین قویغان
اورننده کورما گاچ باشقه کالوشلار آراسندن ئزلهرگه
طوطندی. آندهده بولمادی. اول خدمتچیگه ئهیتدی،
اولده ئزلهدی، اولده طابا آلمادی. کالوش یوغالغاننی

ایشتوب زاللاغی کشی‌لر برەم برەم چغوب کالوشلارین کییه باشلادیلار. قالوشلقده بر قالوش‌ده قالمادی. ناصر بتون امیدین یوغالتوب ایتکچان‌گنه قایتورغه مجبور بولدی. اول پچان بازارننگ بلچراقلار آراسندن قوری ییرین ئزلەب باصا باصا اوینه قایتوب کیتدی. بر پوچماقده اول قوری ییر دیب صوغه باصدی، آننگ بتون ایتگی صو برله طولدی. آننگ آیاغی یووشله‌ندی. آیاغی اوزین اوزی جهنمده کبك کوردی. اول چدی آلمادی-ئەی قالوش، قالوش! دیب قچقردی.

قورصاق.

فاضل افندی اویانوب کیتدی. ترەزەننگ پردەسی آرالارندن قویاشننگ نوری بیك ماطور بولوب اوزایوب، صوزلوب میچننگ بر پوچماغین یاقتورتوبراق طورا ایدی. کورشی بولمەدە آصراوننگ چش چش‌قنه آقرنغنه ایدن سبرووی ایشتلوب، فاضل افندیننگ ئلله قای وقتلرون ایسکه توشره ایدی. آننگ اویی اوزیننگ بوکونگی کونده زور کتاب مغازینی

خواجەسی وشاقطی خلق آراسنده صاتیلا تــورغان غزیته محرری بولوودن باشلاب آقرتینغنه آرتقه طابا آغا باشلادی. مونه آنڭ کوزی آلدینه اوزینڭ غزیته چغارا باشلاولاری، غزیتەنی زمانەسینه موافق ایتدروب آچق، طوغری یازونڭ کیرەکلگین بلسەده وجدانی هر وقت شونی تلەسەده، اوزینڭ بای دوستلارینڭ کوڭلین صندرماس اوچون غزیتەسین «آق غازیته» ایتوب چغارولاری، شونڭ اوچون آنی تنقید قیلا، سوگه باشلاغان یاشلرگه وجدانی برجوابده تابا الماسەده، قاطی قاطی سوزلر برلن آلاردن کولورگه مجبور بولولاری وجدانینڭ طاوشینه هیچ التفاتسز، همان غزیتەده «اطاعت»، «میسیانیرلارغه جواب» کباك خلقنی یوقلاطوب، خلققه هیچ بر فائدەلی نرسه بیرمایـنچه، خلقنڭ نادانلغین شول غزیتەده ماطور ایتدروب کورسەتوب آقچه جییارغەغنەقاراولاری ایسینه توشدی. وجدانی طاغی اویانوب کیتوب، اوزینڭ شول اشینه جواب صوری باشلادی. اولده مین اول وقتده «آبیز پیچین» توگل ایدم، جماعتم بار ایدی، آلارنی قاراو آلارنی تربیه قیلور اوچون مین خلقنڭ یاتقان یاغینه یونون صیپاب آقچەسن آلورغه مجبور بولدم، بو برده عیب توگلـ دیب اویـلادی.

بو صوڭغی سوزینه اوزی‌ده اشانماغانغه بولورغه کیره‌ك،
صوڭغی جمله‌سون قچقروب أیتوب جیبه‌ردی.

قلت ایتوب، نیك صوڭ حاضر غزیته‌نی یاخشیلاطمیم؟
سؤالی خاطرینه کیلدی. مونسینه جواب تابا آلماینچه
شاقطی‌غنه طوردی. اوزینڭ غزیته‌سینڭ، بیگره‌ك
اوزینڭ مقاله‌لرینڭ بیك ناچار، مطلق یالغان، نادان
خلقنی آلداب آقچه آلودن باشقه‌غه یارارلق بولماوی
کوز آلدینه کیله باشلادی.

بویه‌مسز اویلاردن فاضل افندینڭ ئلله قایسی
توشلری قچینغان کبك بولوب کیتدی. اول شول یيرنی
طابور. اوچون کوزین یورته‌باشلادی. کوزی قورصاغینه
توشدی. قورصاغی‌ده شاقطی توگه‌ره‌ك کنه، یومری‌غنه
بولغان ایکان. قلت ایتوب کوڭلینه بایاغی سؤالگه
جواب‌ده کیلوب چقدی. مونه‌شول قورصاقنڭ توگه‌ره‌کلگی
اوچون غزیته‌نی شول یولدن آلوب بارام‌دیب جواب
بیردی. لکن وجدانی اوزینڭ قورصاغینڭ توگه‌ره‌کلگی،
یاقینلرینڭ قورصاغینڭ طوقلغی اوچون ئلله نیچه مڭ
کشینڭ مییِن بوزوب طورو بیك چیرقانچلی کورنگانگه
موگارغه راضی بولمادی. واقعا، بر کشینڭ قورصاغینڭ
توگه‌ره‌کلگی اوچون ئلله نیچه مڭ کشینی آلداب
طور ایمش!..

فاضل افندی بوسینه جواب طابا آلماسه‌م، مینم

خدمتلرم بوغنه توگل ایچ! ئه‌یده بوسی قورصاق اوچون بولسون، مینم روسچه‌دن ترجمه قیلغان رساله‌لرم، تاغی: باصدرغان کتابلرم، ــ آلار برلن نی قدر فائده ایتدم ــ دیب اویلادی هم بر آز کولوبك جیبه‌ردی. اول کتابلر واول رساله‌لرنڭده محررلر طرفندن خلقنی یوقـلاتور اوچون یازلغان بولووی، مونڭده آلارنی ترجمه قیلوب، اوز خلقینڭ طاطلیراق یوقلاوینه‌غنه سبب بولووی خاطرینه کیلدی.

موڭارده‌ده اوزینه خلاص طابا آلمادی. ماڭلایین صیپاب جیبه‌روب طاغی نیشله‌دم ایکان؟ دیب اویلی باشلادی.

ئه، طاغی بار! مسلمانلارنڭ جمعیتلر یاصاوینه، مسلمان اتفاقینڭ طارالووینه خدمت ایتدم دیدی. لکن بو جمعیتلرنڭده مونڭ وجدانی قارشوسنده هیچ فائده‌سی بولماوی، شول جمعیتلردن هر وقت اوزینه عادی فائده‌نی‌غنه ملاحظه قیلووی، جمعیتلر موڭارغه مادی فائده یاصاودن اوزا باشلاسه آڭارغه قارشی توشولری خاطرینه کیلدی.

طاغی کوزی قورصاغینه توشدی. طاغی وجدانی «قورصاق» دیب جواب بیردی. طاغی اول ئلگه‌رگی طورمشندن یالطراغان نقطه‌لرین ازله‌رگه طوتندی.

اوزینڭ ایڭ اوّل یازغان، بتون کوڭلندن خلقغه فائده‌لی بولورغه تله‌ب، فائده‌سز کشیلرنی یه‌مسز صورتده کورساتکان کتابی کوز آلدینه کیلدی. فاضل افندی شادلانوب کیتدی. حتی اوزی سیزماینچه‌ده اورنندن سلـکنوب‌ده قویدی. خاطرینه اول وقتده قورصاغینڭ کچکنه‌ره‌ك بولووی، طورمشینڭ فقیره‌ك بولووی، خلقغه خدمت فکرلری بتون روحینه لذت، طورمشینه راحت بیرولری، ئولگانچه شول یولده خدمت ایته‌رگه وعده قیلولری، سعادت، راحت شول خدمت یولنده‌غنه تابلا دیب بیك اشانولری، هر بر فائده‌لی اش کورسه کالالار کبك سوینولری، هر ناچار اشنی دشمان کوروب، هر ناچار کشیدن خلقنی صاقلارغه طرشولاری ایسنه توشدی. شول اوی برله شول ایسکی خاطره‌لری برله لذتلنه شادلانا باشلادی. بو شادلقده اوزاقغه بارمادی. اوزینڭ اول وقتده کولـگان، یاراطماغان، آلارنی ضررلی ایتوب طابقان کشیلردن مونڭ اوزینڭ حاضرنی قدر آیرماسی بارلغی سؤالی خاطرینه توشدی. وجدانی طاغن آلار «پراصطوی کشیلر ایدی، آلارنڭ ضررلری‌ده اوزلری قدرگنه ایدی، آلارنڭ اعتبارلری‌ده شول قدرگنه ایدی، سین شولارنڭ دشمانی، خلقنڭ دوستی کورینوب اعتبار قازاندڭ. آلارنڭ ترتیبسز

سوزلری، برابرینه اوتکون قلم برلن، اعتبارنڭ آرقەسندە شول خلقنی زهرلی باشلادڭ. آلار سوزلرن برایکی، اوچ کنه کشیگه ایشتدرەلر ایدی هم سوزلری اوچون آقچه آلمیلار ایدی. سین قلم سایەسندە اوزڭنڭ ضررلی خلقنی یوقلاطەطرغان سوزلرڭنی بتون اوقوچیلارغه سویلی باشلادڭ. شول آغو برلن زهرلندکلری اوچون آلاردن آقچەدە آلدڭ. سینڭ برلن آلارنڭ عیبلری بیر برلن کوك قدر دیدی. فاضل افندی نیك بولای بولدم صوڭ؟ دیب اویلادی. طاغی قورصاق، قورصاق! دیگان جواب خاطرینه کیلدی.

قورصاق، قورصاق! سین، برنی قدر کشیلرنڭ تنلرندە گنه توگەرەکلەنوب، مای برلن قاپلانوب طورور اوچون میلیونلار کشیلرنڭ تنلرینه قورصاقلرن یابشدراسڭ! میلیونلار قدر قورصاقلرنی آچ قالدراسڭ! میلیونلار کشیلرنڭ طوغری یولدن یازوب، اوزینڭ طوغانین، دوستون، ایشون آچ قالدروینەسبب بولاسڭ! فاضل افندی کبك کشیلرنڭ خلققه فائدە اورنینه ضرر ایتولرینه سبب بولاسڭ! ئەی قورصاق، قورصاق!

عنوار ١٩٠٩ نچی یل.